

punitio, tanquā repente vehemēs, & percussit eum, eo quod teti-
gisset arcam. Iuxta Hebræum habetur, super quod misit manum
suam ad arcam. Non causam, sed tempus intelligo significari:
videlicet quod ultio diuina superuenit quando extendit ma-
num ad arcam, meritum enim ultionis non fuit extensio ma-
nus ad arcā: sed illius causa, videlicet vehere super plaustrū.
& mortuus est ibi coram Deo. Nomen est Elohim. Contristatusq;
est Dauid. Iuxta hebræū habet. Et ira fuit Dauidi. Magnitudo
tristitiæ excaudescētiā causauit, eo quod diuisisset dominus
Oz. Parui refert quod hebraicē habetur, quia diuisit Ieho-
uab, diuisionem in Huxa. Et hinc insinuat quod percussio
fuit per modum scissionis, & vocatus est locus ille diuisio Hux-
za vsque in presentem diem. Timuitque Dauid Deum in die illa
dicendo. Nomen est Elohim: & similiter cum subiungitur
arcam Dei: & idem nomen repetitur cū iterum subiungitur
arca Dei. Reliqua exposita sunt in libro regum, quomodo in-
troducā ad me arcam Dei? Et non declinare fecit Dauid arcā Dei
ad se in ciuitatem Dauid: declinareq; fecit eam ad domum Hobed-
edom Ghitthai. Mausiq; arca Dei cum domo Hobed'edom in domo
eius tribus mensibus: & benedixit dominus domui Hobed'edom &
omnibus quæ habebat.

CAPVT XIII.

Misit autem Chiram rex Tyri nuncios ad Dauid & ligna
cedrina, & artifices parietum & artifices lignorum: ad
edificandum ei domum. Vide hæc. 2. reg. cap. 5. Co-
gnouitq; Dauid quod confirmasset eum dominus. Iuxta
Hebræum habetur, quod direxit eum Iehouah in regem super Is-
rael. Ab effectu & ab interno motu cognouit Dauid opus
diuinæ directionis in se ad hoc vt regnaret super Israel. &
subleuatum est regnum suum super populum eius Israel. Iuxta He-
bræum habetur, quia eleuatum fuit de super regnum eius propter
populum eius Israel. Ecce effectus directionis diuinæ ex quo
cognouit diuinam directionem Dauid, ex eo enim quod vi-
dit eleuatum regnum suum propter bonum populi Israel,
hausit quod diuina esset directio, cui cura est de bono po-
puli Israel. Accepitque Dauid adhuc vxores in Ierusalaim: & ge-
nuit Dauid adhuc filios & filias. Et hæc nomina eorum qui nati
sunt ei in Ierusalaim: Samuiah & Sobab, Nathan & Selomo, &
Iibechar, et Elisuah, & Eliphelet, & Noga, et Nepheg, & Iaphiah.
& Elisamah, & Behel' iadah, & Eliphelet.

Audierunt

Audierunt autem Pelisthim quod uictus esset Dauid in regem
super totum Israel, & ascenderunt omnes Pelisthim ad qua-
rendum Dauid. prælio. Audiuitq; Dauid, & egressus est contra eos.
Porro Pelisthim uenerunt: & diffusi sunt in valle Rephaim. Cōsu-
luit autem Dauid Deum dicendo. Nomen est Elohim. an ascēdam
cōtra Pelisth aōs, & an trades eos in manum meā? Modus interro-
gandi Deū, intelligēdus est per sacerdotem solito legis mo-
re, & dixit ei dominus, ascende, & tradam eos in manū tuam. Mo-
dus quo reuelauit deus, ignotus est nobis. Cūq; illi ascendis-
sent. Heb. habetur, & ascendentur in Bahal' peraxim. Executio
narratur diuini præcepti, & in quinto capitulo secundi re-
gum exposuimus hæc cū sequenti historia. & percussit eos ibi
Dauid: & dixit, diuisit deus inimicos meos in manū mea sicut diui-
duntur aquæ: idcirco uocatum est nomen loci illius Bahal' peraxim.
Dereliqueruntque ibi deos suos: quos Dauid insit exuri.

Alia adhuc uice Pelisthim intruerunt: & diffusi sunt in valle.
Consultūque adhuc Dauid Deum. Nomen est Elohim: quod e-
tiam repetitur tam cum subiungitur & dixit ei deus, quā
cum postea dicitur egressus est enim deus, & demum dicen-
do præceperat ei deus. & dixit ei deus, non ascendes: post eos,
Diuidenda est litera hæc: & faciendus est punctus post ver-
bum ascendes, ita quod prima sententia completeret dicendo
non ascendes. Et est sensus, non ascendes directē contra eos,
Deinde legenda est alia sententia, post eos recede ab eis, & uenies
contra illos ex aduerso pyrorum. Hebraicē tamen habetur, post eos
gra à supra eos, & uenies ad eos è regione arborum. Instruit eum
deus ut post eos ex parte superiori gyret exercitum, & è re-
gione multitudinis arborum crebrarum ibidem existentium
aggrediatur hostes. Et insinuat hinc quod arbores istæ e-
rant à parte altera Pelisthinorum. Et cum audierit sonitum
gradientis in cacumine pyrorum. Hebraicē habetur, sonitū deam-
bulationis in capitibus arborum. Significantur arbores quasi
condensatæ inuicem: declarauimus autem hoc in libro re-
gum, tunc egredieris ad prælium: quia exiit deus ante te ad per-
cutiendum castra Pelisthinorum. Quantum contextus insi-
nuat, describuntur Pelisthini in medio, exercitu Dau-
dis pugnante aduersus eos hinc, & Deo pugante aduer-
sus eisdem inde. Fecitque Dauid sicut præceperat ei deus:
& percusserunt castra Pelisthinorum à Ghibbon vsque ad Cha-
zeram. Diuulgatumque est nomen Dauid in omnibus regionibus.

Yy ij Hebraicē

Hebraicè habetur. *terris. circumcirca. Et similiter intellige. & dominus dedit pauorem eius super omnes gentes. vicinas molestas Israelitis.*

CAPVT XV.

F Ecce quoque sibi domos in ciuitate David. multas enim habebat uxores: & propterea multis egebat domibus. & edificauit. Legendū est. & preparauit locum arca Elohim, & tetendit ei tētorium.

Muro cinxit proprio spatium intra quod collocauit tabernaculum in quo ponenda erat arca. Tunc dixit David: *illicitū est. Scrutatus David causam percussiois Ozæ, inuenit peccatum fuisse contra legem Mosis eo quod arca Dei super humeros Leuitarū & non super plaustrum vehenda erat, vt sancitur in libro numeri ca. 7. vt portetur arca Dei nisi à Leuitis. Nomen est Elohim. quia eos elegit dominus ad portandum arcam domini & ad ministrandum sibi vsque in seculum. Hoc dicitur ad differentiam aliorum Leuitarum. nam Leuitæ ex familia Cehath electi sunt ad portandum arcæ quando modicus erat numerus sacerdotum: vt ex numeri quarto & septimo colligitur.*

Congregauitque David vniuersum Israel in Ierusalaim ad faciendum ascendere arcam domini ad locum suum quem preparauerat ei. Intellige sobriè: hoc est ex vniuerso Israele inuitauit populos ad tantam solennitatem. Adunauit quoque David filios Aharon & Leuitas. De filiis Cehath Vriel principem, & fratres eius centum & viginti. De filiis Merari Hasa iam principem, & fratres eius ducentos & viginti. De filiis Gherfom Ioel principem, & fratres eius centum & triginta. De filiis Elisaphan Semah iam principem, & fratres eius ducentos. De filiis Cheb'ron Eli'el principem, & fratres eius octoginta. De filiis Huzziel Hamminadab principem, & fratres eius centum & duodecim.

Vocauitque David Zadoc & Eb'iatbar sacerdotes: & Leuitas Vriem, Hasa iam & Ioel, & Semah iam, & Elielem, & Hamminadab. Et dixit eis: *vos estis capita familiarum Leuiticari, sanctificamini vos & fratres vestri. Preparatio aliqua quanuis non scripta significatur. & facite ascendere arcam Domini Dei Israel ad locum quem ei preparauit. Ne vt à principio quia non eratis presentes, percussit nos dominus. Parui refert quod hebraicè habet. Quia à principio non vos, diuisit Tehonah Eloha noster nos. Diuisionem Ozæ commemorat quæ acciderat prima vice. sic & nunc fiat illicitum quid nobis agentibus. Iuxta Hebræum habet.*

quia

quia non requisimus eā sicut iudiciū. Rationē reddit permissio nis Ozæ, quia ipse David cū reliquis nō seruauerūt legis ius decretum circa vehendam arcam. Et hoc dicit cōtignisse propter absentiam capitum totum sacerdotum, tum Leuitarum: si enim fuissent præsentes, dixissent decretū legis regi, & fuisset seruatum. Sanctificati sunt ergo sacerdotes & Leuitæ, ad faciendum ascendere arcam domini Dei Israel. Et portauerūt filii Leuitæ arcam Dei (sicut præcepit Moses iuxta verbum domini) in humeris suis in vectibus super se.

Dixitque David principibus Leuitarum vt constituerent de fratribus suis cantores, cum instrumentis cantus (psalteriis & citharis & cymbalis) audire facientes eleuando vocem in letitia. Et constituerunt Leuitæ Heman filium Ioelis, & de fratribus eius Asaph filium Berech' iahu: & de filiis Merari fratribus eorum, Ethan filium Cusa iahu. Et cum eis fratres eorum secundo: Zechar' iahu, Ben & Iaha' xiel & Semiramoth & Iechiel & Hunni, Eliab & Bena' iahu, & Mahas' iahu & Matthih' iahu & Eliphelhu & Micne' iahu & Obed' edom & Iehiel ianitores. hoc est officium ianitorum exercentes. in via enim non erat opus ianitoribus: sed officio ianitorum ad compescendum turbam ne plusquā liceret appropinquarent arcæ. Porro cantores, Heman Asaph & Ethan. Distributio subiungitur officiorum in via secundum diuersa instrumenta musica seu diuersas actiones. Nullam autem expectes à me circa proprietatem musicorum instrumentorum diligentiam: quoniam propria nomina eorum suspecta mihi sunt. in cymbalis ancis concrepantes. Iuxta Hebræum habetur. *ad faciendum audire. resonantia enim valde cymbala hæc significantur: ad differentiam cymbalorum parui soni, quibus vti solent mulieres in choreis. Zechar' ia autem et Haxiel & Semiramoth & Iechiel & Hunni & Eliab, & Mahas' iahu & Bena' iahu: in psalteriis arcana cantabant. Hebraicè habetur. in psalteriis super Halamoth. Nomen proprium instrumenti musici est Halamoth. Porro Matthih' iahu & Eliphelhu & Micne' iahu & Hobed' edom, & Iechiel & Hax' iahu: in citharis pro octaua canebant Epinichion super victorius. Iuxta Hebræum habetur. in citharis super octauam ad inualescendum. Et aiunt octauam nomen esse instrumenti musici octo chordarum. modus autem musicæ significatur inualescendo. Chonenias autē princeps Leuitarum prophetia præerat: & ad præcinendam melodiam, erat quippe valde sapiens. Iuxta Hebræum habetur.*

Yy ij habetur.

habetur. Et Chenan' iahu princeps Leuitarū in eleuatione: castigādo in eleuatione, quia intelligens ipse. Moderator eleuationis in musica describitur iste, quia in arte musicæ erat valde intelligēs: & propterea dirigebat alios cātōres. Berech' ia autem & Eleana, ianitores arca. hoc est officii ianitorum exercentes. Seban' iahu verò & Iosaphat & Nethan' el & Hamasai & Zechar' iahu & Bena' iahu & Elshezer sacerdotes, elāgebāt tubis coram arca Dei. Nomen est Elohim. & Hobed' edom & Iechi' ia erant ianitores arca.

Dauid igitur & seniores Israel & tribuni ierunt ad faciendum ascendere arcam fœderis domini. eo q̄ in ea cōtinebatur fœdus diuinū scriptū in tabulis lapideis digito Dei. de domo Hobed' edom in Letitia. Cumq; adiuuisset Deus Leuitas qui portabant arcā fœderis domini: immolabantur septē tauri. Parui refert q̄ hebraicē habetur. Et fuit adiuuante Elohim Leuitas portantes thecam fœderis Iehouah: & sacrificarūt septem tauros & septem arietes. Duo hinc insinuatur. alterū q̄ ad differentiā primæ translationis arca in qua Deus percussit Ozam, scribitur adiuuans Deus Leuitas vectores arca. ipsum siquidem fouere & seruare eos incolumes ac lætos prosequendo vectorem arca, appellatur diuinum auxilium. Alterum quod propter contrarium effectū a Deo in Leuitis prima vice, oō fuerunt sacrificia oblata: hoc est q̄ antequā prima vice duceretur arca ad locum sacrificiorum percussus fuit Oxa. Ex opposito siquidem ad gesta prima vice scribitur hic q̄ adiuuante Elohim Leuitas, sacrificabāt tauros & arietes: vt intelligamus incolumitatē Leuitarum rationem fuisse continuandi sacrificia sexto quoque passu, vt dicitur in libro regum. Porro Dauid indutus erat stola byssina, & omnes Leuita portantes arcā & cantores & Chenan' ia princeps prophetie inter cantores. Hebraicē habetur. princeps eleuationis cantorū. Hoc iam exposuimus superius. & super Dauid erat ephod lineū. Paulo superius scriptū est q̄ Dauid erat indutus pallio lineo, nunc autē dicitur q̄ super eū erat ephod lineum. & propterea duæ vestes lineæ significatur: altera palliū, altera ephod. Ista quidē similis erat vesti Leuiticæ, ab humeris nominata: illa autē summa vestis erat ad differentiam Leuitarū. Rex igitur in hac solēnitāte vtraque vsus est veste: ephod quidē subter, & pallio desuper. Totusq; Israel ascendere faciebat arcam fœderis domini in iubilo & sonitu buccina & tubis & cymbalis: faciens audire in psalteriis & citharis. Cumq; peruenisset

nisset arca fœderis domini ad ciuitatem Dauid: Michal filia Saul respiciens per fenestrā vidit regem Dauid saltantem & ludentem. & despexit eum in corde suo. hoc est ex intimis suis. ad exaggerandum siquidem peccatū despectionis narratum est q̄ in corde suo vilipendit eum.

CAPVT XVI.

Tulerunt igitur arcā Dei. Nomen est Elohim: & similiter eū subditur corā Deo. & constituerūt eā in medio tentorū quod tetenderat ei Dauid: & obtulerunt holocausta & pacifica corā Deo. Compleuitq; Dauid offerre holocausta & pacifica: & benedixit populo in nomine domini. Et diuisit omni homini Israel, a viro vsque ad mulierē: vnicuiq; partem panis, & partem asse carnis bubala & frixam oleo similā. Hebraicē habetur. placentam panis, & partem tauri vnam & phalam. Sic quoq; habetur in libro regum. prouidit enim de cibo & potu populo: & ibi quæ hic scribuntur exposuimus.

Constituitq; coram arca domini de Leuitis qui ministrarent: & recordarentur operū eius & glorificaret atq; laudarent dominū deum Israel. Hebraicē habetur. de Leuitis ministros: & ad recordandū & ad constendū & ad laudandū Iehouah Eloha Israelis. Deuotus rex cū debita veneratione arcā Dei apud se colendā statuit; tū ad recolēdū, tū ad gratias agēdū, tū ad laudandū diuina beneficia. Asaph duos & secundū eius Zechar' iam: Iechiel & Semiramoth & Iechiel & Matthith' iam & Eliab & Bena' iahu & Hobed' edom & Iechiel in instrumentis psalteriorū & in citharis, & Asaph in cymbalis audire facientē. Et Bena' iahu & Iachaziel sacerdotes: in tubis iugiter coram arca fœderis Dei.

In die illo tunc fecit Dauid ducem ad constendum domino, in manu Asaph & fratru eius. Constemini domino, inuocate nomen eius. Ex tribus psalmis sumpta sunt hæc subiūcta: videlicet ex psalmo centesimo quarto prima pars: secunda autem (quæ incipit cantare domino) ex psalmo. 95. tertia demum (incipiens constemini domino quoniā bonus) ex psalmo. 105. Et ne repetamus scripta super psalmos, vide ibi expositionem. notificare in populis operationes eius. Cantate ei, psallite ei: loquimini in omnibus mirabilibus eius. Gloriamini in nomine sancto eius: & letetur cor querentium dominum. Querite dominum & fortitudinem eius: & querite faciem eius iugiter. Recordamini mirabilium eius quæ fecit, prodigiorum eius & iudiciorum oris eius. Semen Israel serui eius: filij Iahacob electi eius. Ipse dominus Deus noster: Yy iij in

in vniversa terra iudicia eius. Recordatus est in seculum pacti sui, verbi quod praecepit mille generationibus. Quod pepigit cum Abraham, & iuramenti sui ad Ixhac. Et statuit illud Iacob in praeceptum, Israel pactum sempiternum. Dicendo tibi dabo terram Chanaan, portionem hereditatis vestrae. Cum essetis viri numerabiles, velut pauci & peregrini in ea. Et ambulauerunt de gente ad gentem, & de regno ad populum alium. Non permisit viro vt vim inferret eis: & corripuit pro eis reges. Ne tangatis christos meos, & prophetis meis ne malefacite. Cantate domino omnis terra: Euan gelixate de die in diem salutare eius. Narrate in gentibus honorem eius, in omnibus populis mirabilia eius. Quia magnus dominus & laudabilis valde: & timendus ipse super omnes deos. Omnes enim ad populorum vacuitates: dominus autem caelos fecit. Confessio & decus coram eo: fortitudo & laetitia in loco eius. Afferre domino familiae populorum, afferre domino honorem & fortitudinem. Afferre domino honorem nominis eius: eleuate mundus & venite in conspectum eius, incuruate vos domino in decore sanctitatis. Trecite a facie eius omnis terra: etiam seruabit orbem ne commoueatur. Latentur caeli & exultet terra: & dicant in gentibus, dominus regnauit. Tonet mare & plenitudo eius: gaudeat ager & omne quod est in eo. Tunc exultabunt ligna syluae coram domino, quia venit iudicare terram. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum gratia eius. Et dicite salua nos Deus salua nostra, & congrega nos & libera nos de gentibus: ad consistendum nomini sanctitati tuae, ad gloriantium in laude tua. Quod hic mandatur rogandum congrega nos de gentibus, non obstitit tempore Dauidis: eo quod toties in captiuitatem & consequenter sparsi venundatique fuerant tempore iudicium & tempore Saulis, vt merito supplicandum tunc esset, congrega nos de gentibus. Benedixit dominus Deus Israel a seculo & usque in seculum. & dicat omnis populus Amen, & hymnum Deo. Parui referunt quod Hebraice habetur. & laudare Iehouah. Et hoc non est in calce illius psalmi: & in idem redit cum dicere hymnum Deo.

Reliquitque ibi coram arca foederis domini Asaph & fratres eius: vt ministrarent coram arca iugiter per singulos dies & vi ces suas. Iuxta Hebraum habetur, ad rem per singulos dies suos. Quotidianum ministerium prout quilibet exigebat dies, describitur iugiter. Porro Hobe'dom & fratres eius sexaginta octo: & Hobe'dom filium Ieduthum & Chosam constituit ianitores.

tores. Zadoc autem sacerdotem & fratres eius sacerdotes coram tabernaculo domini in excelso quod erat in Ghibhon. Vt offerrent holocausta domino super altare holocausti iugiter mane & vesperi: & iuxta totum quod scriptum est in lege domini quam praecepit Israel. Vide disparitatem, coram arca Leuitae duntaxat constituti leguntur, quorum caput erat Asaph: coram tabernaculo vero quod fecerat Moses constituuntur sacerdotes: eo quod ibi erat altare holocaustorum, & ibi iuge sacrificium fiebat, & vt vno verbo dicatur, ibi erat ordinarius Dei cultus: arca autem extraordinarie venerabatur extra tabernaculum Mosis in Sion in tabernaculo quod fecerat Dauid. A quo autem, quare, & quando fuerit translatum tabernaculum Mosis in excelsum Ghabaon, scriptura non tradit. in tribus siquidem locis tabernaculum hoc fuisse legimus: primo in Silo Iosuae cap. decimo octavo deinde in Nobe. 1. regu 21. & demum in excelso Ghabaon, vt hic scribitur. Et quia noluit Dauid vt veneratio arcae in Sion minueret ordinarium cultum in diuino tabernaculo, ideo ordinauit etiam ibi Leuitas in diuersis officis, vt subiungitur. Cum eis fuerunt Heman & Ieduthum & reliqui electi qui nominati sunt per nomina: ad consistendum domino, quoniam in seculum gratia eius. Et cum eis Heman & Ieduthum qui tubis & cymbalis faciebant audire, & instrumentis cantus Dei: & filij Ieduthum ad portam. Abiitque totus populus, vnusquisque in domum suam: & reuersus est Dauid ad benedicendum domum suam.

CAPVT XVII.

Vm autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: ecce ego habito in domo cedrina, & arca foederis domini sub pellibus. Hebraice habetur sub cortinis. Exposita sunt autem haec in secundo libro regum. cap. 6. Et ait Nathan ad Dauid: omnia quae sunt in corde tuo fac, quia dominus tecum est. Nomen est Elohim: & idem nomen repetitur subiungendo sermo domini.

In nocte autem illa factus est sermo domini ad Nathan dicendo. I vade & dic ad Dauid seruum meum: sic dixit dominus, non tu edificabis mihi domum ad habitandum. Non enim habitavi in domo a die qua ascendere feci Israel vsque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi & in tentorio manens cum omni Israel. Hebraice habetur. & fui de tentorio ad tentorium & e tabernaculo in omni quo inui cum omni Israel. Duo nominat tentorium &

& tabernaculū (vt discernamus inter ea. & dispariter nominantur: nam tabernaculum vnicū nominatur: tentorium autem quasi geminum significatur dicendo de tentorio in tentorium. Insinuatur enim per hæc differentia morandi. nam quando filii Israel non erant fixuri alicubi castra, arca Dei erat sub tentorio: & propterea tanquam in itinere describitur de tentorio in tentorium. quando vero figebantur castra, tunc erigebatur tabernaculum ordinarium, & arca Dei erat in tabernaculo suo: & propterea adiungitur & è tabernaculo. egrediebatur enim ordinariè à tabernaculo suo arca vehenda. An verbum locutus sum vni iudicū Israel quibus præcepi vt pascerebant populū meū dicēdo: cur nō edificastis mihi domū cedrinā?

Nunc itaq; sic dices seruo meo Dauidi: sic dixit dominus exercituum, ego tuli te cum in pascuis sequeris gregem. Hebraicè habetur. ego tuli te de habitaculo. vile siquidem significatur pastorū habitaculū. de post ones: vt esses dux populi mei Israel. Et fui tecum quocunq; perrexisti, & interfeci. Hebraicè habetur. & destruxi omnes inimicos tuos coram te. quod est verius: nam inimici Dauidis pessundati sunt potius quàm interfecti. feci q; tibi nomen quasi vnus magnorum qui celebrantur in terra. Hebraicè habetur. & faciam tibi nomen iuxta nomen magnorum qui in terra. Similiter cum subiungitur. Et dedi locum. Hebraicè habetur. Et ponam locum, proculdubio firmum, vt subiuncta testantur. populo meo Israel, plantabitur. Hebraicè habetur. & plantabo eum. Ecce firmitas instat plantæ quæ firmatur radicibus in loco suo. & habitabit in eo & ultra non commouebitur. Hebraicè habetur. & nō tremet ultra. hoc est habitabit tutus sub protectione tua. & non addent filij iniquitatis ad atterendum eum sicut in principio. Et à diebus quibus præcepi iudicibus super populū meū Israel, & humiliari. Hebraicè habetur & humiliabo omnes inimicos tuos. promissiones enim sunt. annuncio ergo tibi. Hebraicè habetur. Et annunciaui tibi. Verba sunt Dei, referenda à Nathan Dauidi, & præteritū annunciaui vel refertur ad tempus Samuelis per quem Deus supradicta annunciare cepit Dauidi: vel quia tempore relationis iam præterierat annunciationis reuelatio facta ipsi Nathan. quod edificaturus sit tibi domus domum. Parui refert quod Hebraicè habetur. & domus edificabit tibi Iehouah. De seipso loquitur Deus in tertia persona. Et appellatione domus intelligitur successio filiorū in regno. progenies enim regia ex eo futura, appellatur domus:

vt

vt subiuncta manifestant. Cūque impleueris dies tuos vt vadās cum patribus tuis, suscitabo. Hebraicè habetur. & faciam surgere. vel & leuabo. semem tuum post te quod erit de filiis tuis. Promittit Deus post mortem Dauidis eleuaturum se semen ipsius Dauidis. & stabiliā. Hebraicè habetur. & dirigā regnū eius. quod plus est quàm stabilire. Idemq; repetitur subiungendo. Ipse edificabit mihi domū: & firmabo. habetur enim. & dirigā solium eius vsq; in seculū. quod cōprehendit & firmare & alia facere opportuna ad regnū & solū. Ego ero ei in patre, & ipse erit mihi in filio: & misericordiā. Hebraicè habetur. & gratiā meā non auferā ab eo sicut abstuli ab eo qui fuit ante te. Et statuā eum in domo mea & in regno meo vsque in seculum: & thronus eius erit firmissimus. Hebraicè habetur. erit directus vsque in seculum. Vide horum omnium expositionem in 7. cap. 2. lib. Reg. vbi etiā exposuimus subiunctam orationem Dauidis. & propterea corrigenda duntaxat est litera: & si quid noui est, exponendum. Iuxta omnia verba hæc & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid.

Venit autem rex Dauid & sedit coram domino. & ait: quis ego sum domine Deus & quæ est domus mea vt praestares mihi habitaculum? iuxta Hebræum habetur. quia fecisti me venire vsque huc? Agnitio est beneficij eleuationis talis ac tantæ: vt potè in regem super vniuersum Israel. Et parū fuit hoc in oculis tuis Deus, & locutus es super domū serui tui etiā in futurū. Hebraicè habetur. in longinquum. successio enim longa futura significatur. & fecisti me spectabilem super omnes homines domine Deus meus. Hebraicè habetur. & monstrasti me in ordine hominum excellentiam Iehouah Elohim. Ordo literæ est, tu Iehouah Elohim monstrasti me excellentiam in ordine hominis: hoc est in ordine hominum. Magnitudo autem excellentiæ significatur per nomen abstractum: nam agnoscit beneficium quo collatus est ac mūdo ostensus gloriosus in ordine hominum electorum ad excellentem gradū: quales sunt principes, regno, fortitudine & diuitiis florentes. Quid ultra addere potest Dauid? cum ita glorificaueris seruum tuū & cognouerit eum, Hebraicè habetur. Quid addet ultra Dauid ad te ad honorem ad seruum tuū: & tu seruum tuum nosti. Et est sensus, quid amplius petet Dauid à te siue ad honorem, siue ad personā serui tui spectet: omnia enim contulisti & nihil superest petendum. Quod autem adiūgitur, & tu seruum tuū nosti, exinanitio est propriorum meritorum

meritorum coram Deo. Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc. & nota esse voluisti vniuersa magnalia. Iuxta Hebræum legendum est. Iehouah propter seruum tuum & sicut cor tuum fecisti omnem magnitudinem istam, ad notificandum omnia magnalia. Cum autem subditur. Domine non est similis tui, & non est alius Deus absque te: ex omnibus quos audiuiimus. Hebraicè habetur. Iehouah non sicut tu, & non Elohim præter te: sicut omne quod audiuiimus auribus nostris. subaudi testatur. Et quæ est sicut populus tuus Israel, gens vna in terra: ad quem pertexit Deus. Nomen est Elohim. vt liberaret & faceret populum sibi, Hebraicè habetur. ad redimendum sibi populum. Et immediatè sequitur. ad ponendum tibi nomen magnitudines & terrores, ad expellendum à facie populi tui quem redemisti ex Aegypto gentes. Collectio est beneficiorum à redemptione populi ex Aegypto vsque ad introductum populum in terram promissionis. Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum vsque in seculum: & tu domine factus es Deus eius. Hebraicè habetur. & tu Iehouah fuisti eis in Elohim. Sæpe hoc est expositum.

Nunc igitur domine sermo quem locutus es famulo tuo. Deficit vna dictio: legendum est. locutus es super seruum tuum & super domum eius. Non sibi, sed de se locutum Deum dicit. firmetur vsque in seculum: & fac sicut locutus es. Permaneatque & magnificetur nomen tuum vsque in seculum: & dicatur, dominus exercituum Deus Israel. Deficiunt in hac clausula duæ dictiones: legendum est. Iehouah exercituum Eloha Israelis, Elohim Israelis. Primus titulus spectat ad creationem vniuersi: dum dicitur fons effendi à quo sunt vniuersi exercitus cælorum & terræ, iuxta scripta in principio Genesim à Mose. secundus titulus ad speciale regimen diuinum Israelis pertinet: plena siquidem est scriptura huiusmodi specialis gubernationis. tertius autem ad cultum debitum iugiter à populo Israel summo Deo tanquam speciali gubernatori ipsius, spectat. Supplicat siquidem David vt iugiter grandescat diuinum nomen consistendo hæc tria: quibus adiungit quartum spectans ad domum propriam, vt cum prædictis tribus etiam hoc quartum perseueret. & domus David serui eius permanes coram eo. Hebraicè habetur. & domus David serui tui directa in facie tua. pronomina enim mutauit interpres. Tu enim Deus meus reuelasti aurem serui tui vt edificares ei domum: idcirco inuenit seruum tuum fiduciam

Vt oraret coram te. Nunc ergo domine tu es Deus. Hebraicè habetur. tu ipse Elohim. iudicans & gubernans omnia. & locutus es ad seruum tuum tanta beneficia. Hebraicè habetur. & locutus es super seruum tuum bonum istud. Deinde immediatè sequitur. Et nunc voluisti ad benedicendum domui serui tui vt sit in seculo coram te. Agnitio est primæ radices beneficiorum: voluntatis scilicet diuinæ, cui placuit reuelare futuram benedictionem domus Davidis, ad hoc vt semper sit coram Deo: hoc est regnans. te enim domine benedicente benedicta erit. Hebraicè habetur. quia tu Iehouah benedixisti, & benedicta in seculum. Assertio est efficaciam diuinæ benedictionis: quod ex quo Deus benedixit domui suæ sequetur effectus, videlicet quod erit benedicta in sempiternum, reliqua vide ibi supra.

CAPVT XVIII.

Redit autem post hæc, & percussit David Pelisthim & humiliavit eos: tulitque Gath & filias eius de manu Pelisthim. Percussitque Moab: & fuerunt Moabites serui Davidi portatores muneris.

Et percussit David Hadar hexer regem Zobæ regionis Emath. Iuxta Hebræum habetur. ad Chamath. Et est nomen proprium loci in quo commissum est prælium cum exercitu regis Zobæ, quando pertexit vt dilataret imperium suum vsque ad flumen Euphratem. Hebraicè habetur. ad faciendum stare manum suam in flumine Euphratis. Promissum fuerat à Deo per Mosem quod regnum Israelis ad Euphratem vsque extenderetur: & propterea David operâ dedit vt manus regni sui statueretur in Euphrate. Scriptum est enim hoc ad manifestandum quod adimpleta fuit Davidis tempore diuina hæc promissio. Cepitque David ab eo mille currus & septem millia equitum & viginti millia virorum peditum: & subseruauit David omnem currum, & reliquit ex eo centum currus. Venit autem Syrus Damascus vt auxiliu præberet Hadar hexer regi Zobæ: & percussit David de Syris vigintiduo millia virorum. Et posuit David præfides in Damasco, & fuerunt Syri Davidi serui portatores muneris: seruauitque dominus Davidem in omnibus ad que perrexit. Tulit quoque David pharetras aureas. Hebraicè habetur. clypeos aureos qui erant super seruos Hadar hexer: & attulit eos in Ierusalaim. Et de Tibbath & de Chun ciuitatibus Hadar hexer tulit David æs multum valde: ex quo fecit Selomo mare aneum & columnas & vasa anea.

Audiuit autem Thobu rex Chamath quod percussisset David eum exercitum Hadar hezer regis Zoba. Et misit Hadoram filium suum ad regem David ad petendum sibi pacem, & ad benedicendum ei. eo quod pugnavisset cum Hadar hezer, et percussisset eum, quia vir belli Thobu fuit cum Hadar hezer: & omnia vasa aurea & argentea & aenea. Etiam ea sanctificavit rex David domino, cum argento & auro quod tulerat ex universis gentibus: de Edom & Moab & de filiis Hammon, & de Pelisthim & de Hamalec. Abisai autem filius Zeru'ia percussit Edom in valle salis, decem & octo milia. Tanquam duci exercitus illius qui pugnavit, attribuitur Abisai hæc victoria, quæ Davidi regi ut summo capiti totius exercitus attribuitur 2. Reg. 8. & constituit in Edom præsidium. Parvi refert quod Hebraicè habetur. præfectos, & fuerint omnes Idumæi serui Davidi. quoniam & præfecti in Idumæa constituti sunt & militare præsidium ad servandum eam ne deficeret à regno Davidis. servavitque dominus Davidem in omni-bus ad quæ perrexit.

Regnauitque David super totum Israel: fuitque faciens iudicium & iustitiam toti populo suo. Porro Ioab filius Zeru'ia erat super exercitum: & Iehosaphat filius Achilud à commentariis. Pluries diximus quod hebraicè habetur. recordator. vel rerum gestarum redigendo in annales, vel petitionum oblatarum regi. Zadoe autem filius Achitub & Abimelech filius Eb'iahar sacerdotes: & Sansa scriba. Et Bena'iahu filius Ieho'iadah super Cherethæos & Pelethæos: & filij David primi ad manū regis. primi quo ad ea quæ sunt honoris: ad manum autem regis quo ad officia. ad differentiam siquidem aliorum quorum officia certa erant, narrantur filij regis absque certo officio ad manum regis: hoc est ad opera regia.

CAPVT XIX.

Accidit autem ut moreretur. Iuxta hebræum habetur. Et fuit post sic, & mortuus est Nachas rex filiorum Hammon. Non parua est quæstio ad quid refertur post sic: quia certum est non posse referri ad narrata bella in præcedenti capitulo. nam mors istius regis præcessit ignominia illatâ legatis David, quæ fuit causa prænarratorum bellorum: conducti enim ab Hammonitis reges venerunt cõtra Davidem. Solutio est vel quod post sic refert subiuncta: & est sensus, & fuit prænarratum bellum post sic gesta quæ subiunguntur. prius enim narravit auctor bellum cum Syris, & modo subiungit

subiungit causam belli: & propterea quadrat ut verbum fuit referatur ad narratum bellum, & post sic referatur ad subiunctam causam belli. Vel ad immediatè præcedentia (videli cet ordinatū quietumque Davidis regnū) refertur & fuit post sic: nam ut in secundi regum cap. 7. dicitur, post adeptam quietem ab inimicis in circumitu, David accepit à Deo per Nathan revelationem de regno domus suæ & templo ædificando à filio: & post hæc superuenit mors Nahas regis Hammon, quæ hic subiungitur. & regnavit filius eius pro eo. Dixitque David: faciam misericordiam. Hebraicè habetur. gratiam. quæ magis quadrat actioni consolatorie. cum Chanum filio Nachas quia fecit pater eius mecum gratiam. Hæc historia sumpta est ex 10. cap. secundi Reg. & misit David nuncios ad consolandum eum super morte patris eius: veneruntque serui David in terram filiorum Hammon ad Chanum ut consolarentur eum.

Et dixerunt principes filiorum Hammon ad Chanum: an honoras David patrem tuum in oculis tuis quod misit ad te consolatores: nonne ad inuestigandum & evertendum & explorandum terram venerunt serui eius ad te? Ideo Chanum pueros David decaluavit & rasit. Superfluit decaluavit: legendum est. Tulitque Chanum pueros David & rasit eos, & præcidit tunicas eorum à natibus usque ad pedes. Sensus rectè redditur: quanuis verba alia sint hebraicè, in medio usque ad pudenda, interpres enim exposuit præcisionem factam abscindendo partes inferiores vestris. & dimisit eos. Abieruntque & nunciaverunt Davidi per viros: & misit in occursum eorum grandem enim contumeliam sustinuerant. Hebraicè habetur. quia fuerunt viri ignominia affecti valde. propterea enim misit David ad consolandum eos. & dixit rex, manete in Iericho donec crescat barba vestra & reuertemini.

Viderunt autem filij Hammon quod iniuriam fecissent Davidi. Hebraicè habetur. quod eos fastidivit David. hoc est quod ipsi fastidio habuissent Davidem abominantes illius legatos. & misit Chanum & filio Hammon mille talenta argenti. ut intelligamus in culpa fuisse ad movendum bellum cõtra Davidem non solum regem, sed etiam populum. Ita quod duo mala fecerunt: primū ignominia, & deinde belli. ut cõducerent sibi de Mesopotamia. Hebraicè habetur. de Aram fluviorum. Et immediatè subditur. & de Aram Mahacha & de Zoba currus & equi: es. Et conduxerunt sibi trigintado millia currum & regem

regem Mahacha & populum eius. Non mireris si numerus maior hic scribitur quam in libro regum: quoniam sæpe in sacra contingit scriptura ut quod vnus liber tacet, alter suppleat. & venerunt & castrametati sunt ante Medbam. Nomen proprium est loci: reliqua huius historiae exposita sunt in 10. cap. secundi reg. filij Hammon congregati sunt de ciuitatibus suis, & venerunt ad bellum.

Audiuit autem Dauid: & misit Ioab, & totum exercitum fortium. Egressi sunt filij Hammon, & disposuerunt praelium ad introitum ciuitatis: & reges qui venerant, seorsum erant in agro. Viditque Ioab quod preparatum esset contra se praelium ante & retro: & elegit ex omnibus electus Israel, & direxit aciem in occursum Syrorum. Reliquam autem partem populi dedit in manu Abisai fratris sui: & direxerunt aciem in occursum filiorum Hammon. Dixitque, si fortiores me fuerint Syri eris mihi in salutem: & si filij Hammon fuerint fortiores te auxiliabor tibi. Roborare & roboreremur pro populo nostro & pro ciuitatibus Dei nostri: & dominus quod bonum est in oculis suis faciat. Appropinquauitque Ioab & populus qui erat cum eo contra Syros ad praelium: & fugerunt a facie eius. Filij autem Hammon viderunt quod fugissent Syri, & fugerunt etiam ipsi a facie Abisai fratris eius & ingressi sunt ciuitatem: & venit Ioab in Ierusalem.

Viderunt autem Syri quod cecidissent coram Israel, & miserunt nuncios & eduxerunt Syros Hebraice habetur. Aram qui trans flumē. Et est sermo de flumine Euphratis. Hadarhez er. n. Syrus misit ad cōducendum viros ex Mesopotamia. Et Sophach princeps exercitus Hadarhez er. erat dux eorum.

Nunciatumque est Dauidi, & congregauit totum Israel & transiit Iarden & venit ad eos: direxitque Dauid in occursum Syrorum praelium, & pugnaverunt cum eo. Et fugerunt Syri a facie Israel: occiditque Dauid de Syris septem millia curruum & quadraginta millia virorum pedum: & Sophach principem exercitus interfecit.

Viderunt autem serui Hadarhez er. quod cecidissent coram Israel, trans fugeruntque ad Dauid. Hebraice habetur. Et pacem fecerunt cum Dauid & serui erunt ei, & non voluit Aram auxiliari filiis Hammon ultra. Qui olim serui erant ut tributarij Hadarhez er. post plenam victoriam Dauidis pace facta cum Dauide effecti sunt tributarij Dauidis, recedentes a societate Hammonitarum.

Fuit in reuersione anni tempore quo egrediuntur reges; duxit Ioab robur exercitus, & vastauit terram filiorum Hammon, petrexitque & obsedit Rabbam, & Dauid manebat in Ierusalem: percussitque Ioab Rabbam & destruxit eam. Ex 11. & 12. secundi regum sumpta est hæc historia: & omittitur quod cum capiēda esset interna ciuitas, Ioab inuitauit Dauidem ut veniret ad exercitum, ut triumpharet victori. Verificatur itaque mansio Dauidis in Ierusalem destruetē Ioab ciuitatem: sed tacetur subsecutus aduentus Dauidis ad postremum actum victoriæ. tulit autem Dauid coronā Malcham de capite eius. Dictionem Hebraicam reliquerunt: cui facilis esset interpretatio Malcham hoc est regis eorum. & inuenit eam ponderis talenti auri & in ea erat lapis preciosus, fecitque sibi inde diademata. Hebraice habetur. & fuit super caput Dauidis. Hinc apparet quod verē corona regis filiorum Hammon erat illa: alioqui non vnus fuisset illa Dauid in proprio capite: & pradam ciuitatis extraxit multam valde. Populumque qui erat in ea extraxit, & fecit super eos tribulas & irahas, & ferrata carpenta transiit se, ita ut dissecarentur & contererentur. Ista clausula tormentorum iuxta Hebræum habetur breuissimē. & serrauit serra & in cuspidibus ferri & in securibus. hæc tamē tractauimus in libro regum: sic fecit Dauid omnibus ciuitatibus filiorum Hammon: & reuersus est Dauid & totus populus in Ierusalem.

Post hæc autem initum est bellum in Ghezer cum Pelistinis. Ex secundi reg. cap. 21. sumpta sunt subiuncta tria bella. ibidem tamen referuntur quatuor: nam primū hic tacetur. tunc percussit Sibbechai Chusath. Sippai de filiis Rephaim, & humiliati sunt. Et fuit adhuc bellum cum Pelistim: in quo percussit Adcodatus filius saltus Bethlehemites. Hebraice habetur. & percussit Elechanan filius Lahir Lachmi. similiter enim erratum est in libro regum circa hæc nomina. Et scito quod Lachmi ciuē vrbis quam dicimus Bethlehem significat. fratrem Gholiath Githai, At si legas Gethaū, sententia in idem redit. frater enim illius Gholiath quem olim interfecerat Dauid adolescens significatur. & lignam lancee eius erat sicut liciatorum textorum: fuitque adhuc bellum in Gath: in quo fuit vir mensura, et digiti eius sex & sex, viginquatuor, & etiam erat de genere Raphae. Hic blasphemauit Israel. Iuxta Hebræum habetur. Et vituperauit Israel. verbis enim ad vituperatum spectantibus vnus iuerat. & percussit eum Lebonathan filius Simi fratris Dauidis. Istinati

sunt *Rapha* in *Gath*. Semen giganteum significatur, qui ceciderunt. Hebraicè habetur. & ceciderunt in manu *Dauid* & in manu *seruorum eius*. Non enim arctatur casus ad istos tres gigantes prænominatos: sed post narratos istos tres natos in *Geth*, subiungitur quod gigantes *Geth* occisi sunt à *Dauid* & *seruis eius*: extenditur enim sermo. Et *Dauid* duos interfecit: videlicet *Gholiath* in duello, & *Isbibenob* qui hic taceatur. tres autem istos interfecerunt *serui Dauidis*.

CAPVT XXI.

Onsuperexiit autem Satan contra Israel. Iuxta *Hebraum* habetur. Et *stetit Satan super Israel*: & incitauit *Dauidem ad numerandum Israel*. In ultimo capitulo secūdi libri regum (in quo hæc eadem historia tractatur) incitatus dicitur *Dauid* ad numerandum populum à furore *Dei*, hic autē incitatus dicitur à *Satan*: hoc est ab aduersario, proculdubio dæmone. Et vtrunq; est verū: quia dæmon animo & volūrate inducēdi *Dauidem ad peccandū* incitauit *Dauidem* stans firmus ad præualendum: furor autem diuinus incitauit permissiue quidem quo ad malum culpæ, faciendo autē quo ad malum pænæ. Dixitq; *Dauid ad Ioab* & ad principes populi: ite numerate *Israel* à *Beersebah* vsq; *Dan*, & afferte ad me & sciam numerum eorū. Ecce vanitas: hinc napparet inanis gloriæ peccatū, sine vlllo rationabili fine numerare populum. Responditq; *Ioab*: addat dominus super populum suum sicut est ceterum vicibus, nonne domine mi rex oēs ipsi domino meo sunt *serui*: quare querit hoc dominus meus quod in peccatū reputetur *Israēli*: quo ad pœnam, nō quo ad culpā. Et verū dixit, vt euentus probauit.

Sermo autē regis præualuit super *Ioab*. Ecce effectus stātis *Satan*. egressusq; est *Ioab* & iuit per totum *Israel*, & reuersus est in *Ierusalaim*. Deditq; *Ioab* numerū descripti populi *Dauid*: & fuit totus *Israel* mille millia & centum millia virorum eductiū gladiū, & *Iehuda* quadringenta & septuaginta millia virorū eductiū gladiū. Dissonantiæ duæ inter hanc literā & capitulum vltimū secūdi regū tractandæ sunt. nam ibidem numerus *Israel* octingenta millia, hic autem longe maior numerus scribitur: numerus verò *Iudæ* ibi maior (videlicet quingēta millia) hic minor scilicet quadringenta & septuaginta millia scribitur. Solutio est q̄ facile verificatur vtraq; litera. nam quod alter tacet, alter supplet: & qui maiorem numerū ponit, minorem includit:

includit: & qui minore scribit nō negat maiore. Diuersa autem narratio numeri nata fuit ex eo quodd bis relatio numeri facta forte fuit & à diuersis scribis. quod ideo credi potest; quia *Ioab* inuitus obediebat in hoc. *Leui* autem & *Biniamin* non numerauit inter eos: quia exosum fuit verbum regis *Ioabi*.

Displicuit autē *Deo* quod iussū erat. Parui refert q̄ hebraicè habetur. Et displicuit in oculis *Elohim* super rē istam: et percussit *Israel*. Narrat author prius factum & deinde modum quo *Deus* fecit: narrat prius malum culpæ displicuisse summo iudici, & iustitiam subsecutam simul cū pœnitidine *Dauidis*. Dixitq; *Dauid ad eum*. Legendum est. ad *Elohim*. Agnouit peccatum suum coram summo iudice. peccauit nimis vt hoc facerē. Hebraicè habetur, peccauit valde qui feci rem hæc. Et immediate sequitur. & nunc fac transire obsecro iniquitatē *serui tui*, quia insanii valde. Vanitatem affectus sui insaniam appellat magnam, qua verē aliena est à sano sensu.

Et locutus est dominus ad *Ghad* vidēte *Dauidis* dicēdo. Fides *Dauidis* in visionib; *Ghad* describitur: ex eo enim quodd *Dauid* adhibebat fidem visionibus *Ghad* propheta, appellatur *Ghad* vidēs *Dauidis*: & propterea *Deus* suauiter omnia disponens, illum misit ad *Dauidem*. Vale & loquere ad *Dauid* dicēdo: sic dixit dominus, trium tibi optionem do, elige tibi vnū ex his & faciam tibi. Venitq; *Ghad* ad *Dauid*, & dixit ei: sic dixit dominus, elige quod volueris. Hebraicè habet. recipe tibi. sed sensus in idē redit. Aut tribus annis pestilentia. Corrupta est litera: legēdū est. famē. penuriā videlicet alimentorū. aut tribus mensibus te fugere hostes tuos & gladiū eorū non posse euadere. Iuxta *Hebr.* habetur. aut tribus mēribus deficere à facie inimicorum tuorum & gladiū inimicorum tuorum attingentem. Proponitur non solum imparem esse hostibus sed etiam attingi à gladio hostium: quod est vexari hostili gladio. aut tribus diebus gladium domini, & pestilentiam in terra, & angelum domini destruentē in omni termino *Israel*: nunc igitur vide quid respondeam tē qui misit me.

Et dixit *Dauid* ad *Ghad*: angustia est mihi valde incidam quæso in manu domini (quia multa valde sunt miserationes eius) & in manum hominum ne incidam. Misit ergo dominus miserationes eius in *Israel*: & ceciderunt de *Israel* septuaginta millia virorum. Misit quoq; angelum in *Ierusalem* vt percuteret eā. Legendū est. Et misit *Elohim* angelum in *Ierusalaim* ad destrucendum eam. Visibili signo monstrauit iustitiam suā *Deus* sup *Ierusalē* *Dauidi* & aliis vt

indubiè crederet diuinam esse animaduersionem cladem illam. cumq; percuteretur, vidit dominus & miseratus est super magnitudinem mali: & imperavit angelo qui percutiebat sufficit, iam cesset manus tua. Hebraicè habetur. & destruentem vidit Iehouah & penituit super malum: & dixit angelo destruenti, multum, nunc conuincit sine manu tuam. Et est sensus quod destruet angelo Ierusalem, vidit deus oculis gratiæ, & instar penitentis tanti mali mandauit angelo vt desineret percutere. Sed aduerte qd more solito prius narratur res gesta & deinde modus quo res est gesta: prius narratur quod Deus mandauit angelo vt desineret occidere, & deinde narratur modus medius qui prior fuit: videlicet quod fuit visus angelus, & intercesserunt preces Dauidis & c. porro angelus domini stabat iuxta arcam Ornan Iebusæi.

Leuauitq; Dauid oculos suos, & vidit angelum domini stantem inter terram & cælum, & gladium eius euaginatam in manu eius extensum super Ierusalem: ceciditq; Dauid & seniores operati saccis super facies suas. Hinc apparet quod Dauid & sui penitentialem luctum assumpserant auditis uerbis Ghad prophetae, & induerunt se saccis iuxta morem illius temporis. Dixitque Dauid ad Deum. Nomen est Elohim. nonne ego dixi vt numeraretur populus? ego qui peccavi, ego qui malum feci. Hebraicè habetur. & malefaciendo feci malum. Exaggeratio est. isti autem qui oues sunt quid fecerunt? domine Deus meus sit quasi manus tua in me & in domum patris mei, & in populum tuum non sit plaga.

Angelus autem domini precepit Ghad vt diceret Dauidi, vt ascenderet Dauid ad erigendum altare domino in area Ornan Iebusæi. Vtrobique est nomē Iehouah. Auctoritas diuina manifestatur ad construendum altare in area illa, sine qua non presumpisset Dauid erigere ibi altare. Ascenditq; Dauid iuxta verbum Ghad quod locutus fuerat in nomine domini. Porro Ornan cum aspexisset & vidisset angelum. Hebraicè habetur. Et reuersus est Ornan & vidit angelum, & quatuor filij eius cum eo. Absens significatur Ornan dicendo & reuersus est ita quod cum reuersus presens esset in area trituras granum vidit angelum, non solum sed cum quatuor filiis. absconderunt se: & Ornan triturabat granum. timentes angelum gladium habentem euaginatam, ex area ingressi sunt tētorium. Venit autem Dauid ad Ornan: respexitq; Ornan & vidit Dauidem, & processit ei obuiam de area. Legendum est. & exiit de area. hoc est de loco areæ in quo se occultauerat. & adorans Dauidem facie sua in terram.

Dixitq;

Dixitq; Dauid ad Ornan: da mihi locum areæ & edificabo in eo altare domino, argento pleno da eum mihi & cessabit plaga à populo. Hinc clarè apparet quod adhuc non desierat angelus percutere populum. Dixit autē Ornan ad Dauid, tolle tibi & faciat dominus meus rex quod bonum est in oculis suis: vide de boues in holocausta & tribulas in ligna. Instrumēta triturae offert pro lignis, & triticum in sacrificium. Hebraicè habetur. & granum in munus. Loco simile offert granum torrendū in munus Dei. omnia do. Dixitq; rex Dauid ad Ornan: non, sed argentum dabo tibi quantum valet: quia non leuabo quod est tuum domino, offerendo holocausta gratuita. Intendebat enim Dauid aream illam deinceps fore locum sacrum: & propterea emit illam vt non alienum, sed proprium solum dicaret Deo. Deditq; Dauid Ornan pro loco siclos aureos ponderis sexcētos. In libro regum scribitur precium boum & agrum, hic autem precium loci. Et edificauit ibi Dauid altare domino, & obtulit holocausta & pacifica. Simul narrantur holocausta & pacifica, sed non simul fuerunt oblata: sed holocausta tūc, pacifica autē post diuinum ignem vt subiungitur. clamauitque ad dominum, & exaudiuit eum in igne de caelo. Hebraicè habetur. & respondit ei in igne de caelis super altare holocausti. Et est primum sacrificiū ad quod de caelis descendit ignis: nam neq; Leui. 9. in primo sacrificio Aharon ignis de caelis, sed egressus à domino, neq; Iudi. 6. tempore Gedeonis ignis de caelo, sed de petra ascendit: & simile quid accidit tempore Manuæ Iudi. 13. reseruatam siquidem est hoc demonstrationi loci in quo edificandum erat templū. significanter autē dicitur holocausti, vt intelligamus non fuisse tunc oblatum nisi holocaustum.

Precepitq; dominus angelo. Tunc secundum ordinem rei gesta cessauit pestis: superius enim (vt dictum est) ad seruandum stylum hoc prearratum est, sed modo textur historia. vnde & effectus subiungitur. & conuertit gladium suum in vaginam suam. Proinus ergo Dauid videns quod exaudiisset eum dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas. Ecce sacrificia pacifica. Tabernaculum autem domini quod fecerat Moses in deserto & altare holocausti, in tempore illo erat in excelso in Ghibō. In ca. 16. dictum est de hoc. Et non potuit Dauid ire in faciem eius ad consulendum Deum. Dux rationes reddunt quare Dauid post holocaustum in area oblatum sacrificauerit ibidem. altera ex fiducia in Deo demonstrante locū illum placere sibi pro sa-

Zz iij crificiis: